

Сила е безполезна; нека ги оставимъ на страна за сѣкоги.

На странныя този догматъ, че сичко са управа отъ слѣпата Необходимостъ а не отъ нѣкоя божествена сила по горня отъ твореніята на невѣжеството, не бѣше безсмисленна заблѣжката че помислытъ на Необходимостъта не подлежатъ нито на заключенія нито на разсѣждения.

Нека оставимъ на страна слѣдователно, рече Арбакъ, древнята, невидимата, непонятната сила на Необходимостъта и да са обрнемъ къмъ онѣзи сила която ни са види като служителъ на законитѣ. Съ нея повече можемъ да са сближимъ, нѣщо повече да научимъ, като върваме самытъ си очи; тѣзи другата сила е Природата. Сбъркахъ мѣдрецытъ дѣто искахъ да испытатъ свойствата на Необходимостъта която е покрита отъ неизвѣстность и мракъ. Ако тѣ са ограничавахъ въ испытаньето на Природата, колко познания быхъ усвършенствovali до днесъ! Постоянното изслѣдуваніе на Природата не е било никога суетно, то откри много истини, защото имамъ предъ очитѣ си испытуемото и умѣтъ ни напиива причинитѣ и слѣдствіята. Природата е голѣмата душа на мѣръ, Необходимостъта налага на Природата законитѣ на изпълненіето, и природата ни представя двояко средство за изслѣдуваніето ѝ, любопытството и паметьта, съединеніето на които съставя сѣденъето и върхътъ на сѣденъето е мѣдростъта. Съ помощъта на тѣзи средства азъ прониквамъ въ тайнствата на самата природа. Испытвамъ земята, въздуха, морето, небето; намѣрвамъ помежду тѣзи части една тайна и обоюдна взаимность, виждамъ че луната управа прилива на морето, че въздухътъ храни земята и е источникъ на чувствованіето и на живота на тваритѣ, че чрезъ наблюденіето на звѣздытъ измѣрямы предѣлытъ на земята и раздѣлмы времената на годината, че блѣдавата свѣтлина на звѣздытъ ни води въ Хаоса на минѣлото, и въ тайнствата на бѣдѣшето. Заради туй като сме безсилны за да познаймы що е Необходимостъ, познаваме поие заповѣдитѣ ѝ. Каквы слѣдователно добродѣтели ще извлечемъ отъ религіята, защото трѣба да пріемемъ една? Двѣ божества по мое мнѣніе, Необходимостъта и Природата. Боготворѣ първата и са покорявамъ съ благоговѣието на повелѣніята ѝ, боготворѣ и другата като я испытвамъ. На каква ли добродѣтель тѣ ни поучаватъ? На слѣдующата една; че сичко е подчинено на всеобщы закѣны: Слънцето свѣти за наслажденіе на многото но може и да вреди на нѣкон; нощъта чрезъ сѣня докарва наслажденіе на множество челоувѣцы но и покровителствува убійцытъ, дѣсоветѣ украсяватъ земята но крижтъ въ тѣхъ